

характеристики, на яких фундується картина світу та її принципове значення у філософських поглядах обох мисленників. Виявлено корелятивний зв'язок між концепцією картини світу пізнього Вітгенштайна та гуссерлівським поняттям життєсвіту (*Lebenswelt*). Наголошується, що картина світу виступає як концептуальна передумова для фундації системи знання, є сферою утворення смислу та фундаментальною основою для мовних ігор. З'ясовано відношення картини світу до концепції істини та їх принципове розходження у філософії Вітгенштайна й Гайдеггера. Відстоюється думка, що картина світу передбачає не лише суб'єктивність, але й метарівень цілого принагідно до філософії та дескрипції, які загалом протистоять сучасній постмодерній парадигмі, що заперечуючи метафізику, ведуть не до смислу, а до його цілковитої деструкції. Окреслено евристичність концепції картини світу для сучасної сфери гуманітарного знання.

Ключові слова: картина світу, Людвіг Вітгенштайн, Мартін Гайдеггер, репрезентація, мова, знання, реальність.

Одержано редакцією 03.05.2019

Прийнято до публікації 22.05.2019

УДК 101.1:316 + 351.746

DOI:10.31651/2076-5894-2019-1-40-47

ДОНІЙ Наталія Євгенівна,

доктор філософських наук,

професор кафедри економіки та соціальних

дисциплін Академії Державної пенітенціарної

служби України,

e-mail: doniyne@ukr.net

БЕЗПЕКА СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ

Продемонстровано, що презентація авторського бачення феномену соціальної девіталізації особистості та шляхи стримування його поширення, що були зроблені в декількох раніше оприлюднених публікаціях, практично завжди в якості фону спиралися на концепти «суспільство ризику» (Ul. Beck), «кризовий» та «травматизований» (P. Sztompka) соціальний простір і доходили висновку, що однією з основних причин його появи є брак відчуття безпеки існування у індивідів, життя яких припало на межу ХХ-ХХІ ст. Мета публікації полягає в аналізі соціально-філософських поглядів європейських любомудрів минулого та з'ясуванні виділених ними умов, що мали б сформуванню безпечний соціальний простір. У публікації практично вперше у вітчизняному науковому дискурсі представлено соціальну безпеку за принципом «просторового звороту», який вже здійснили європейські та американські науковці, але який практично ігнорований українським науковим співтовариством. Вказано, що починаючи з Античності філософи замислювалися щодо умов безпеки соціального простору. Зазначено, що Платон вважав, що безпека – це попередження шкоди, Аристотель вказував, що безпека соціального простору залежить від наявності в державі середнього класу, Т. Гоббс був однозначний в позиції, що безпека – це збереження життя і його полегшення, а Р. Оуен основою безпеки соціального простору визнав турботу держави про громадян в плані забезпечення їх роботою, а при необхідності – створення умов для тих, чия професійна сфера не дає благополуччя існування.

Ключові слова: безпека, соціальний простір, потреба, шкода, середній прошарок, держава, влада.

Постановка проблеми. Презентуючи авторське бачення феномену соціальної девіталізації особистості та шляхи стримування його поширення [Див.: 1], ми так чи інакше виходили на концепти «суспільство ризику» (Ul. Beck), «кризовий» та «травматизований» (P. Sztompka) соціальний простір і доходили висновку, що однією з основних причин його появи є брак відчуття безпеки існування у індивідів, життя яких припало на межу ХХ-ХХІ ст. І це при тому, що важливість такого відчуття найбільш переконливо довів американській дослідник А. Маслоу, розмістивши в запропонованій ним піраміді потреб безпеку другим елементом, після фізіологічного, і віднісши її задоволення як потреби до базових. Саме за

умови задоволення фізіологічних потреб і потреби у безпеці, людина здатна йти далі в своєму індивідуальному та соціальному розвитку: вона готова до вдоволення потреби у любові, цінує такі складові людської сутності як повага, гідність, щирість й головне – вона орієнтована на досягнення та самоактуалізацію.

Особливо гостро брак відчуття безпеки став відчутним після подій 11 вересня 2001 р., коли серія скоординованих терактів на території США змусила спочатку пережити стан хаосу та шоку, а потім викликала відчуття незахищеності та безпорадності й, в підсумку, спричинила розгляд багатьма країнами, такими як Австралія, Велика Британія, Індія, Індонезія, Йорданія, Китай, Канада, Маврикій, Німеччина, Пакистан, США, Уганда, Франція і Зімбабве питання про внесення «антитерористичних» змін у національне законодавства. Влада цих країн добре збагнула, що індивід, соціальна група або держава має бути впевненими у своєму виживанні, розвитку та функціонуванні, а це в свою чергу підняло на новий рівень вивчення та обговорення проблему безпеки в цілому, і конкретно – безпеки соціального простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загострення соціальних проблем в українському суспільстві, існуючі проблеми у гарантуванні безпеки соціального простору в умовах перманентних соціально-економічних і політичних потрясінь активізували наукові дослідження соціальної безпеки. До сьогоднішнього дня науковцями не вироблено єдиного загальноприйнятого визначення категорії «безпека», про що й зазначає польський дослідник J. Gierszewski [2, р. 35-36]. Проте, різні визначення цієї категорії зіграли важливу роль у встановленні консенсусу щодо феномену, а саме: безпеку, як стан і процес, слід досліджувати з міждисциплінарної позиції, використовуючи досягнення історії, психології, політології, соціології, філософії, військових досліджень тощо. В напрямі Security Studies серед праць іноземних дослідників виділяються F. B. Adamson, E. Bakker, G. Bolandian, J. D. K. Cohen, E. Newman, H. Reich, N. Shapiro, D. Shehayeb, R. Vergin, J. de Roy van Zuijdewijn та ін. Проблеми соціальної безпеки та її забезпеченню присвячені наукові праці багатьох вітчизняних вчених, зокрема: М. Волгіна, В. Гошовської, І. Гнибіденка, Д. Зеркалова, А. Колота, В. Куценка, С. Кучерук, Е. Лібанової, О. Линдюк, О. Новікової, Н. Палій, Р. Підлипної, Г. Ситника, В. Скуратівського, Р. Тринько, В. Трощинського, В. Удовиченка та ін.

Утім, більшість досліджень щодо питання безпеки, що зроблені в рамках українського наукового дискурсу, практично проігнорували «просторовий зворот», який вже здійснили європейські та американські науковці. Про важливість і корисність цього звороту зазначив ще у 1986 р. К. Waltz, який акцентував увагу, що безпека є, в першу чергу, соціально-просторовою практикою [3, р. 329]. Аргументуючи доцільність введення саме категорії «безпека соціального простору» ми дотримуємося лінії П. Сорокіна, що «... соціальний простір є певний всесвіт, що складається з народонаселення Землі... Відповідно, визначити положення людини або будь-якого соціального явища в соціальному просторі означає визначити його (їх) ставлення до інших людей та інших соціальних явищ, взятих за ... «точки відліку»» [4, с. 277-279]. Виходячи з цього та з факту, що сучасні умови глобалізації створюють нові простори й водночас актуалізують напрацювання минулого, що не були досконало досліджені, нами й було обрано напрямок та мету дослідження.

Мета публікації полягає в аналізі соціально-філософських поглядів європейських любомудрів минулого та з'ясуванні умов, що мали б сформулювати безпечний для громадян соціальний простір.

Для досягнення поставленої мети доцільним визнано вирішення таких задач: 1) аналіз доробку знакових постатей історії філософії на предмет виділення ідей щодо безпеки соціального простору; 2) представлення тих ідей, що є актуальними для сучасного наукового дискурсу й які дозволять побудувати наратив, що визнається як «впорядкування певних фактів і подій в систему, поєднання їх в єдину сенсову конфігурацію, сюжет» [5, р. 551].

Виходячи з поставленої мети та сформульованих завдань основними методами

дослідження були обрані ретроспективний та порівняльний аналіз і метод узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Вважається, що концепт «безпека суспільства» вперше вжив англійський учений Баррі Бузан у книзі «Люди, держави та страх» (1983) [6]. Ця праця стала одним з основних текстів Копенгагенської школи з досліджень безпеки (яку називають «Європейською школою безпеки»), а експерти вважають найзначнішим зворотом у вивченні безпеки. Безпека є однією з найвідчутніших потреб людини. Фактично питання відчуття безпеки як стану є питанням виживання, а необхідною умовою нормальної життєдіяльності будь-якого суспільства є соціальний порядок, від рівня якого залежить спокій та комфорт людини. І це було зрозуміло ще з прадавніх часів.

За доби первісного суспільства, в добу дорелігійної свідомості та міфологізації оточуючого світу, людина сприймала світ виключно як носія небезпеки. Небезпека очікувала людину будь-де, тому головним було не жити, а виживати одним днем і постійно боротися за нього. Звісно як категорія «безпека» не існувала, проте найбільш простим її розумінням було уникнення загрози одним з двох шляхів на випередження: 1) магічним, за яким відбувалося заклинання від небезпеки; 2) звернення за пророцтвом до мудреців чи провидців і таким чином уникнення небезпеки у майбутньому шляхом зміни життєвої траєкторії. Утім, явного страху перед небезпекою не було, адже вона була практично повсякденням.

Поступово, з появою релігії та розвитком релігійної свідомості, таке відношення до небезпеки змінилося. Людина цивілізацій Стародавнього Сходу та Античності вже добре усвідомлювала, чому вона напружена, перебуває в стані дискомфорту і переживає стан небезпеки або ж навпаки її ігнорує. Більш того, людина почала осмислений пошук шляхів подолання небезпеки чи взагалі її недопущення заради майбутньої власної безпеки та безпеки тієї держави (поліса), громадянином якої вона була.

Нагадаймо, що в давньогрецькій філософії домінувала картина світу, згідно з якою природа і суспільство трактувалися як певний шифр, текст, що піддається або ні прочитанню, розшифруванню, розумінню. У такій картині світу ключ до розшифрування і розуміння явищ продовжує знаходитися в руках оракула або філософа, проте діяльнісний аспект віддається на відкуп людині. Й цілком закономірно, що саме в Стародавній Греції з'явився такий феномен як «герменевтика» (ἑρμηνεύω в латинській транскрипції – «hermeneuein»), що має в перекладі на сучасні мови такі значення: 1) говорити, висловлювати, виражати; 2) тлумачити, інтерпретувати; 3) перекладати. Для стародавніх греків «щось зрозуміти» – це знайти дороговказ правильного напрямку руху. Відтак, людина, за допомогою тлумачів, намагалася відшукати дороговкази щодо тих складових її повсякдення, що вимагали прискіпливої уваги. До речі, до Демокрита, Сократа, Платона, Аристотеля категорії «безпека» в науковому дискурсі Античності ще не існувало, утім вона малася на увазі та асоціювалася з категоріями «справедливе», «закон», «право», «середина» й розглядалася як вища цінність, забезпечити яку держава може через рівномірний розподіл доходів серед всього населення. З цього можна припустити, що мислителі Античності на перше місце ставили задачу безпеки окремої особи, а якщо людина буде задоволена її рівнем, то, закономірно, що і соціум в цілому буде безпечним.

Для ілюстрації тези щодо того, що безпека в Античності розумілася як закон, що спрямовує життєдіяльність людини на забезпечення в першу чергу свого самозбереження звернемося до найбільш згадуваних античних філософів – Платона та Аристотеля. Загальна теза, яку в різних варіаціях озвучував Платон щодо безпеки є така: «Безпека – попередження шкоди». І перший шлях до цього Платон вказує в діалозі «Менексен» говорячи: «Чоловік, у якого все що приносить щастя залежить повністю або майже повністю від нього самого і який не перекладає це на плечі інших, удача чи невдача яких робить нестійкою і його власну долю, тим самим готує собі найкращу долю і виявляється мудрим, розумним та мужнім. Коли на його долю випадають майно або діти або коли він те й інше втрачає, це прислів'я найвищим ступенем набуває для нього вагу: він не радіє надмірно і не журиться занадто, бо покладається виключно на себе самого» [7, с. 109]. Другий шлях полягав в тому, що забезпечення безпеки соціального простору і громадян розглядалося як найважливіше

завдання держави та влади, які є опікою (epitropè), турботою закону [7, с.111-112], який в свою чергу має бути справедливим. Отже, вже на етапі Античності виникає певне протиріччя, яке проявлялося в тому, що, з одного боку, законодавчо закріплювалося, що людина сама має забезпечувати свою безпеку, а з іншого – цим має опікуватися влада та держава.

Для реалізації цього, згідно поглядів Платона, держава має приділяти особливу увагу воїнам, які забезпечують безпеку її громадян, і жодна інша проблема не повинна відволікати їх від цієї важливої державної задачі [8, с. 191]. Можемо сказати, що давньогрецький любомудр розумів безпеку соціального простору не просто як «не нашкодь», а як «допомогу» й «порятунок» і запропонував цілісну концепцію безпеки, що включає такі механізми її забезпечення, як освіта і виховання громадян, формування моральності, надання їм засобів, необхідних для життєдіяльності [8, с. 80-81].

Дещо інший погляд на безпеку соціального простору мав Аристотель. Виходячи з думки, що «людина за своєю природою істота політична» учень Платона розглядав безпеку соціального простору через приналежність до поліса, а систему безпеки виводив в ході побудови ідеальної, на його погляд, соціальної системи, де загальне благо і суспільна справедливість можуть бути досягнуті тільки при наявності державного об'єднання, в якому є правова основа та відповідна форма управління й якому не притаманне майнове розшарування суспільства. Відтак, практично закономірно, що Аристотель вважав, що «демократичний лад представляє більшу безпеку і рідше тягне за собою внутрішні чвари, ніж лад олігархічний» [9, с. 528]. Розмірковуючи далі, Аристотель, на основі певного порівняльного аналізу, вказує: «У кожній державі є три частини: дуже заможні, вкрай незаможні і треті, що стоять посередині між тими й іншими. Так як згідно загальноприйнятої думки, помірність і середина – найкраще, то, очевидно, і середній статок з усіх благ найкращий. При наявності його найлегше коритися доводам розуму... Держава понад усе прагне до того, щоб усі в ній були рівними й однаковими, а це притаманне переважно людям середнім... Вони не прагнуть до чужого добра, як бідняки, а інші не зазіхають на те, що цим належить, подібно тому, як бідняки прагнуть до майна багатих. І так як ніхто на них і вони ні на кого не посягають, то і життя їх протікає в безпеці» [9, с. 507]. Й далі слідує умовивід: «державний устрій, заснований на пануванні середніх, ближче до демократії, ніж до олігархії, а вона... користується найбільшою безпекою» [9, с.529].

Відтак, Аристотель наполягав, що загальне благо, суспільна справедливість та похідна від них безпека соціального простору можуть бути досягнуті за умов: 1) правильне державне утворення; 2) опора на право і закон; 3) більшість населення є представниками середнього класу.

За доби Середньовіччя філософські погляди щодо безпеки соціального простору стали ґрунтуватися на переконанні, що забезпечити безпеку може виключно Бог. Саме він визнавався за джерело всіх благ, до яких належала і безпека. Наприклад, Аврелій Августин зазначав, що «подібна держава і в реальному житті дарувала б щастя своїм підданам, і в майбутньому Блаженному царстві вічного життя зайняла б найвище місце» [10, с. 77]. Забезпечення безпеки пов'язувалося з підготовкою себе і ближніх до іншого життя через хрещення, праведність, абсолютну гармонію з волею Бога, щирю молитву і підпорядкування особистої волі принципам божественного світопорядку, самозаглиблення, самоприниження, самозречення. Віра, смиренність, надія на порятунок, служіння Богові та ближнім, головним мотивом якого є любов, – основні християнські чесноти, що мають забезпечити людині виживання та безпеку як особисту, так і в цілому соціального простору.

Філософи епохи Відродження також займалися аналізом проблеми безпеки і фактично «зробили репліку» Античності в її трактуванні безпеки соціального простору. Так, Н. Макіавеллі, який є зразковою постаттю свого часу і доволі багато уваги приділив визначенню факторів, що мають убезпечити правителя та його правління, вважав, що найбільшу загрозу безпеці соціального простору несе відсутність відчуття колективної волі в

державі. Показово, що філософ пов'язував безпеку соціального простору із відповідальною роботою законодавців, бо це «стосується усіх інших, яким достатньо жити в безпеці, то задовольнити їх легко, створивши порядки і закони, при яких влада державця передбачає суспільну безпеку» [11 с. 413], а також вмінням влади балансувати між різними прошарками суспільства: «владар мусить шанувати знать, але не викликати ненависті народу» [12, с. 420]. І основний висновок який робить Н. Макіавеллі: «Безпека добра, надійна, міцна лише тоді, коли вона залежить від тебе самого і від твоєї доблесті» [12, с. 458].

Відтак, можна стверджувати, що на відміну від Середньовіччя в добу Відродження любомудри розуміли безпеку соціального простору як початок усього життя суспільства й акцентували увагу на безпеці як результаті не тільки зусиль окремої людини, але й держави та правителя.

За доби Нового часу, в рамках механістичної картини світу, розгляд безпеки соціального простору був забарвлений палітрою розуміння небезпеки як деякого порушення функцій в соціальній машині. Ця машина не здатна до самоуправління та самокорегування, тож управління безпекою віддано хазяїну цієї машини – державі. Тому-то у Новий час безпека соціального простору сприймалася як необхідна умова людського буття, де пріоритетність в її забезпеченні пролягала через безпеку держави, яку можна було здійснити через недопущення чи усунення явищ, які б перешкоджали існуванню та управлінню державою.

Найбільш цікавими теоріями цього періоду щодо безпеки соціального простору, на нашу думку, є дві. Перша – англійського філософа Т. Гоббса, який виходив з ототожнення суспільства і держави, розглядаючи останнє не як божественний витвір, а як артефакт, сенс якого – заміна стану «людина людині – вовк» суспільним договором, за яким захист держави визнавався в якості орієнтиру розвитку безпеки: «У разі згоди на те інших людей, людина повинна відмовитися від права робити все, що вона хоче в тій мірі, в якій це необхідно в інтересах миру та самозахисту і задовольнятися таким ступенем свободи стосовно інших людей, який вона допустила б від інших людей стосовно себе» [13, с. 99]. Мотивом і метою зречення права є гарантія безпеки людській особистості, а це можливо виключно при дотриманні принципу справедливості: «Безпека народу вимагає, далі, від того чи тих, хто має верховну владу, щоб справедливість була однаковою мірою дотримана стосовно людей всіх станів» [13, с. 268].

Свій варіант вирішення питання безпеки соціального простору запропонував також Дж. Локк. Він став автором нового підходу до аналізу безпеки і вважав доцільним дослідження процесів і явищ, що руйнують механізм управління країною. По-перше, Локк зазначив суперечливість порушень природного права як засобу досягнення безпеки, адже «...ніщо в такій мірі не сприяє загальній користі кожного, ніщо в такій мірі не забезпечує безпеку і недоторканність майна людей, як дотримання закону природи» [14, с. 49]. По-друге, окремо філософ виділив таку важливу підсистему безпеки соціального простору, як економічна безпека, бо головним завданням держави, на думку Локка, є захист власності, а тому «застосовуючи силу, правитель частково перекреслює те, заради чого він покликаний працювати, а саме загальну безпеку. Оскільки його обов'язком є як можна старанніше охороняти власність, спокій і життя кожного індивідуума, він зобов'язаний не турбувати або знищувати деяких заради спокою і безпеки інших, поки не дізнається, чи є способи врятувати всіх» [15, с. 79].

У добу Просвітництва та на етапі німецької класичної філософії безпека соціального простору розглядалася як баланс між системами і підсистемами, між системами та закріпленими в них нормами. Так, зокрема, в працях мислителів доби Просвітництва (Вольтер, Руссо, Дідро) була обґрунтована теза про нереальність безпечного розвитку нації без гарантій безпеки кожного громадянина, що, в принципі, було закріплено як світоглядна установка і конституційна вимога в Декларації прав людини і громадянина 1789 р. і Конституції Франції 1791 р. Представники німецької класичної філософії (І. Кант, Г. Гегель, І. Фіхте), так само як і представники доби Нового часу, провідну роль у забезпеченні безпеки

соціального простору віддавали державі та державним інституціям. Наприклад, Г. Гегель зазначав: «Поліцейське піклування здійснює і зберігає насамперед все загальне як зовнішній порядок, що міститься в особливості громадянського суспільства, і встановлення для захисту і безпеки мас від особливих цілей та інтересів, існуючих в цьому загальному; рівним чином воно як вище керівництво піклується про інтереси, що виходять за межі громадянського суспільства» [16, с. 274]. Відмова держави від цієї функції неминуче веде до деградації всіх суспільних відносин, деструкції соціального порядку, зняття духовно-моральних, правових і культурних обмежень, прояву егоїзму, тваринних інстинктів, насильства над людиною. Тобто, невиконання державою своїх функцій і виступає першопричиною всіх небезпек та загроз для існування людини і соціального простору в цілому.

У XIX ст. вельми цікавими були погляди на умови безпеки соціального простору філософів утопічного напрямку. Наприклад, соціаліст-утопіст Р. Оуен поставив завдання створення «нової соціальної системи», де передбачалося введення єдиного зібрання законів і єдиної системи управління, відповідно до яких однією з найважливіших функцій влади виступала турбота про забезпечення безпеки цієї системи. Тож, «за допомогою раціональних і відповідних законів та виховання усі люди легко можуть отримати такі відомості, завдяки яким вони б могли, якщо їм тільки дозволяти, здобути більшу кількість благ, ніж потрібно для їх власного споживання; таким чином, у всіх родючих областях землі будь-яке населення можна навчити жити в щасті й достатку, не відчувати лих і не вдаватися до пороків, що заважають їх благополуччю» [17, с. 61]. Однак, не тільки закони визнавалися Оуеном умовою безпеки соціального простору. Ще однією умовою він вважав турботу держави та влади щодо працевлаштування громадян, які бажають працювати, та їх перекваліфікація й перенавчання, якщо у цьому виникла б потреба. Тим самим відчуття безпеки отримали б і громадянин, і держава: «Для того, щоб запобігти злочинам і лихам, що є постійним результатом... несприятливих коливань в попиті праці та її цінності, кожна держава, яка приймає щирі участь у благополуччі своїх підданих, має вважати своїм першими обов'язком мати завжди наготові заняття, дійсно корисне для держави» [17, с. 62].

Нова хвиля інтересу серед науковців щодо безпеки соціального простору «накрила» науковий дискурс в добу «після Освенцима». Наприкінці XX ст. філософи і соціологи розпочинають вивчення безпеки соціального простору в рамках діатропічної картини світу, в якій «реальність трактується як ярмарок, сад, де виникають флуктуації, об'єднання сил, що утворюють ряди тропів, ознак суцього, дозволяють бачити світ багатовимірним, поліцентричним, мінливим» [18, с. 13-14]. Діатропічна парадигма акцентує увагу на проблемах взаємодії людей, міжособистісних комунікаціях, поведінці та мотивації. За таких умов безпека соціального простору стає результатом багатовимірності, поліцентричності, мінливості різних форм буття й життєдіяльності різних соціальних груп, а її забезпечення – це прерогатива її суб'єктів. Суб'єкт безпеки (індивід, соціальна група або держава) для того, щоб вважатися безпечним, повинен бути впевнений у своєму виживанні, розвитку і належному функціонуванні.

На початку XXI ст. різноманітність підходів до безпеки змушує дослідників приймати визначення, розроблені в інших областях, чи формулювати власні, що може детермінувати до непотрібних методологічних ускладнень. Крім того, починає домінувати тенденція тлумачення безпеки соціального простору виключно в триєдності «безпека держави – безпека соціуму – безпека окремих громадян». Наприклад, сучасний дослідник М. Лисецький стверджує, що держава може бути в безпеці тільки при дотриманні наступних умов: а) її територія не перебуває під загрозою, б) її люди (громадяни, мешканці її території) відчують себе в безпеці (тобто незалежно від того, в якому районі вони живуть, їх існування і розвиток гарантовано, а їх права і свободи захищені), в) влада є суверенною та існує відповідно до Конституції [Див.: 2, р. 36].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що в історичному контексті постійно змінювалося уявлення про природу, умови та механізм безпеки соціального

простору, а тому ставлення дослідників різних історичних епох до проблем безпеки соціального простору не було однозначним. Проте, реальність є такою, що вона демонструє певний зворот до античної традиції в розумінні, що безпека соціального простору починається з безпеки людини. Безпека ж окремої людини – це завжди усвідомлення, що вона сама є активним учасником власної безпеки й безпеки інших людей, соціуму та держави. Здатність людини це усвідомлювати та діяти заради безпеки соціального простору є найважливішою особливістю нових підходів до безпеки ХХІ ст.

Список використаної літератури:

1. Доній Н. Є. Идеология социального життєствердження як засіб гальмування процесу девіталізації в соціальному просторі / Н. Є. Доній // Вісник Черкаського університету. Серія: філософія. – Черкаси: Вид-во Черкас. нац. ун-т, 2016. – № 1. – С. 3-11.
2. Gierszewski J. The Image of People and Property Security Personnel as Perceived by the Residents of Słupsk city / J. Gierszewski // *Security Dimensions*. – 2018. – № 28. – С. 35-50.
3. Waltz K. N. Reflections on theory of international politics: A response to my critics / K. N. Waltz // *Neorealism and Its Critics*. – NY.: Columbia University Press, 1986. – P. 322-345.
4. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин; Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Соколова; Пер. с англ. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.
5. Greimas A. J. Ricoeur P. On narrativity / A. J. Greimas, P. Ricoeur // *New Literary History*. – 1989. – Vol. 20. – № 3. – P. 551-562.
6. Barry B. People, states, and fear: The national security problem in international relations / B. Barry. – N.C.: University of North Carolina Press, 1983 – 262 p.
7. Платон. Менексен / Платон // Платон. Диалоги; Пер. с древнегреч.; Сост., ред. и авт. вступит. статьи А. Ф. Лосев; Авт. примеч. А. А. Тахо-Годи. – М.: Мысль, 1986. – С. 96-113.
8. Платон. Государство / Платон; Пер. с древнегреч. А. Н. Егунова. Вступ. ст. Е. Н. Трубецкого. Комментар. В. Ф. Асмуса. Примеч. А. А. Тахо-Годи. – М.: Академический проект, 2015. – 398 с.
9. Аристотель. Политика / Аристотель // Аристотель. Сочинения: В 4-х т. – Т.4; Пер. с древнегреч.; Общ. ред. А. И. Доватура. – М.: Мысль, 1983. – С. 375-644.
10. Августин Блаженный. О граде Божием (кн. I-XIII) / Блаженный Августин. Творения. – Т.3. Сост. и подгот. текста С. И. Еремеева. – СПб.: Алетейя; К.: УЦИММ-Пресс, 1998. – 595 с.
11. Макиавелли Н. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / Н. Макиавелли // Макиавелли Н. Избранные сочинения: Пер. с ит.; Вступит. ст. К. Долгова; Сост. Р. Хлодовского; Комментар. М. Андреева и Р. Хлодовского. – М.: Художественная литература, 1982. – С. 379-452.
12. Мак'явеллі Н. Державець / Н. Мак'явеллі // Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки; Державець; Пер. з іт. А. Перепада. – К.: Основи, 1998. – С. 393-464.
13. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Т. Гоббс // Гоббс Т. Сочинения: 2 т. – Т. 2. – М.: Мысль, 1991. – С. 3-547.
14. Локк Дж. Опыт о законе природы / Дж. Локк // Локк Дж. Сочинения в трех томах. – Т.3. – М.: Мысль, 1988. – С. 3-53.
15. Локк Дж. Опыт о веротерпимости / Дж. Локк // Локк Дж. Сочинения в трех томах. – Т.3. – М.: Мысль, 1988. – С. 66-90.
16. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Г. В. Ф. Гегель; пер. с нем., Ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсесянц; Авт. вступ. ст. и примеч. В. С. Нерсесянц. – М.: Мысль, 1990. – 524 с.
17. Оуэн Р. Образование. Новый взгляд на общество (по 3-му изд. 1817 года) / Р. Оуэн. – СПб.: Вестник знания, 1909. – 64 с.
18. Григорьев С. И. Смена научных картин мира и социология / С. И. Григорьев // Социологические исследования. – 2000. – № 9. – С. 13-22.

References:

1. Donii, N.Ye. (2016). The ideology of social affirmation as a means of inhibiting the process of devolution in the social space. *Visnyk Cherkas'koho universytetu. Seria Filosofia (Bulletin of Cherkasy University. Series Philosophy)*, 1, 3-11 (in Ukr.)
2. Gierszewski, J. (2018). The Image of People and Property Security Personnel as Perceived by the Residents of Słupsk city. *Security Dimensions*, 28, 35-50.
3. Waltz, K.N. (1986). Reflections on theory of international politics: A response to my critics. *Neorealism and Its Critics*, 322-345. NY: Columbia University Press,
4. Sorokin, P. A. (1992). *Person. Civilization. Society*. Moscow: Politizdat (in Russ.)
5. Greimas, A. J., Ricoeur, P. (1989). On narrativity. *New Literary History*, 20, 3, 551-562.
6. Barry, B. (1983). *People, states, and fear: The national security problem in international relations*. N.C.: University of North Carolina Press.
7. Plato (1986). Menexen. *Dialogues*, 96-113. Moscow: Thought (in Russ.)
8. Plato (2015), *State*. Moscow: Academic Project (in Russ.)

9. Aristotle (1983). *Politics Essays*, 4, 375-644. Moscow: Thought (in Russ.)
10. St. Augustine (1998). *On the City of God*, 3. St. Petersburg: Aletheia; Kyiv: UTSIMM-Press (in Russ.)
11. Machiavelli, N. (1982). Reasoning about the first decade of Titus Libya. *Selected Works*, 379-452. Moscow: Fiction (in Russ.)
12. Machiavelli, N. (1998). The Prince. *Florentine Chronicles; The Prince*, 393-464. Kyiv: Osnovy (in Ukr.)
13. Hobbes, T. (1991). Leviathan, or Matter, form and power of the state of the church and civil. *Works*, 2, 3-547. Moscow: Thought (in Russ.)
14. Locke, J. (1988). Experiments on the Law of Nature. *Works*, 3, 3-53. Moscow: Thought (in Russ.)
15. Locke, J. (1988). The Experience of Tolerance. *Works*, 3, 66-90. Moscow: Thought (in Russ.)
16. Hegel, G. V. F. (1990). *Philosophy of Law*. Moscow: Thought (in Russ.)
17. Owen, R. (1909). *Education. A new look at society*. St.-Petersburg: Knowledge Bulletin (in Russ.)
18. Grigoriev, S. I. (2000). Change of scientific pictures of the world and sociology. *Sotsiologicheskiye issledovaniya (Sociological studies)*, 9, 13-22 (in Russ.)

DONII Natalia Yevgeniivna,

Doctor of Philosophical Sciences,

Professor of the Department of Economics and Social Disciplines,

The Academy of the State Penitentiary Service of Ukraine,

e-mail: doniayne@ukr.net

SOCIAL SPACE SECURITY: A HISTORICO-PHILOSOPHICAL REFLECTION

Summary. Introduction. *It is pointed out that the presentation of the author's angle of vision of the phenomenon of a personality's social devitalisation and ways of curbing its spread, made in several previously published publications, almost have always relied on the concepts of "society of risk" (Ul. Beck), "crisis" and "traumatised" (P. Sztompka) social space and have come to the conclusion that one of the main reasons for its appearance is that the individuals, who live at the turn of the twentieth and twenty-first centuries, are suffering from the lack of a sense of livelihood security.*

Purpose. *The purpose of the article is to analyse social and philosophical views of European philosophers of the past and find out the conditions that would have aimed at forming safe social space for the citizens. To achieve the goal it is expedient to solve the following tasks: 1) to analyze the research of iconic representatives of the history of philosophy in order to highlight ideas on social space security; 2) to introduce the ideas that are relevant to current scientific discourse in terms of forming social space security. Results.* *It is pointed out that since the ancient times philosophers began to think about the conditions of a secure social space. It is stated, that Plato considered that security was warning of harm, in his turn Aristotle pointed out that social space security depended on the presence in the state the middle class, in his turn T. Hobbes insisted on the position that security was safety of life and its easement, and R. Owen recognized that the base of social space security was the concern of the state about its citizens in terms of generating jobs, and if necessary, to create conditions for certification training or retraining those whose professional sphere didn't provide well-being.*

Methods. *The interdisciplinary approach and the principle of unity of the historical and logical have become the methodological basis of scientific research.*

Originality. *The originality lies in the fact that for the first time in the national scientific discourse social security is presented based on the principle of "spatial turn", which has already been carried out by European and American scholars, but which is practically ignored by the Ukrainian scientific circles.*

Conclusion. *The reality is that it demonstrates a certain turn to the ancient tradition in the sense that social space security begins with the safety of the person himself and other individuals. Humans' ability to realize this and to act for the sake of social space security is an important feature of new approaches to the security of the twenty-first century. In addition, since the beginning of the twenty-first century social space security has been the result of the life of different social groups, and its security is the prerogative of its agents.*

Key words: *security, social space, need, harm, middle class, state, power.*

Одержано редакцією 19.03.2019

Прийнято до публікації 22.05.2019